

Latweefchu Uwiſes.

Ur augſtaß Geweſchanaß = Kummiſſiones ſianu un nowehleſchanu.

Nr. 47. Zettortdeenâ 22trä Novempera 1828.

Vahrzulkoſchana to baſnizâß laſſamu ſinnu no Kreewu karra ſpehka darbeem Turku ſemmê.

II

Kad muhſu preeſchaji pulki bija 27tâ Meiju deenâ pahr Dohnawu pahrzehluſchees, tad arri tee ſalbatî tahß treschas kahjineeku diwiſiones pahrzehlahß, bes ka muhdams eenaidneekß tohß kaitinajis buhtu. Kad tas karra ſpehks 29tâ Meijsa preeſch Tſakſſchi pilſata atnahjis bija, tad jau ſinna nahze, ka ſchi pilſata garniſohne ¹⁾ no Uſſan- un Ejub-Paſcha ²⁾ wal-dita, us derribu ³⁾ griboht padohſtees, un 30tâ Meijsu deenâ ta arridsan, kad Kungß un Keiſarß patß klahß bija, bes derribas padewahß. Abbeem Paſcheem, kas zeeta pilſata aſſlehgas

atderwe, un wiſſai garniſohne, kas karra rihtuß noliffe, ⁴⁾ tappe wehlehtß, ſawâ tehwu-ſemmê atpakkal eet. 85 diſchgabbali, 18 karrohgi, un leelß pulkß karra = un ehdamaju = leetu irr uſwar-retaju rohkâß khuiſchi. Pulkſtens gandrihß diwi bija, kad Muromſkis kahjineeku pulkß ar islaiſteem karrohgeem un bungu-trohksni pilſatâ eegahje, un to apſetteja. Gemahjneeki ſawu kuptſchoſchamu un zittuß darbus bes kawekli pa tam apfohpe.

Tanni paſchâ laikâ, kad ſchi zeeta pilſata garniſohne padewahß, no Keiſerikß Augſtibas, ta leelprintscha Mikaila Pawlowitſcha, ta ſinna atgahje, ka 29tâ Meijsu deenâ zaur muhſu laiwu-ſpehku tas weenigß uhdena zelſch, zaur fo tas zeetß pilſatß Braïlow us labbu Dohnawas-kraſtu pahrtohp, pagallam ſamai-tahß tappiß. 6 laiwas appakſch Kapteina Meſanowa, un ta kraſta-batterija, ta podpol-kownika Makalinskija, eenaidneeku uſmanniſchanu us ſew pagreeſe, un zaur to laimejahß, ka 16 zittas laiwas, appakſch Kapteina no pirmaß kahrtas, Sawadowſky, Turku laiwu-ſpehkam uſkriſt warreja, un to gan drihß wiſſin iſnihzinaja. Schinni lahgâ 4 ſchluppas, 7 diſchgabbalu-laiwas, ta eenaidneeku wirſneeka laiwa ar laiwu-karrohgu un geldigahm grahamahm, lihß ar wiſſu Artilleriju ⁵⁾ irr panemtas tappuſchas. Zittas laiwas tappe iſpohſtitas, un us ſmilſchu-ſeklummu uſdſihtas, un tikkai ſeſcheem laimejahß, Matschinâ paſlehytees.

¹⁾ Garniſohne irr wiſſi ſalbatî, kas kahdâ pilſatâ par apwakſchenu irr eelitti.

²⁾ Paſcha, irr: Turku karra wirſneekß, kas Generalam lihßſigß. Teem ihpaſchas gohda-ſih-meß preeſchneffamas, prohti: ſirgu aſteß. Schihs aſtes irr ar kohſebu, ſpohſchu apfallumu, un ſihſchu puſchkeem pee kahrtim peſeetas, un preeſch ta Paſcha allasch tohp preeſch neſtas. Zittam tohp weena, zittam pa diwi, un wehl zittam trihß ſirgu aſteß tã preeſchâ neſtas. Kam jau trihß, tas irr augſtß un leelß kungß. Patß Sultans, jeb Turku Keiſarß, kad us kleijumu iſeet, ſew leel ſeptinas ſirgu aſtes preeſchâ neſt.

³⁾ Kad ſtipriß pilſahß tã jau ſabaidihtß, ka wairß ne ſpehji turretees, tad tam japadohdahß. Tah-da padohſchana noteek woi us derribu, woi bes derribas, us ſchelaſtibu. Kad us derribu padohdahß, tad, eekam uſwinnetais ee-eet, wiſß kohſchi tohp norunnahtß, kam notikt buhß, un garniſohne daudſfrei tohp wehlehtß, ar meeru iſeet un us ſawu ſemmi atpakkal dohtees. Kad us ſchelaſtibu padohdahß, tad jau gruſtati klahjahß; un uſwarretais bes derribas, patß ſpreeſch, kã redſedamß.

⁴⁾ Kad garniſohne no uſwarreta pilſata iſeet, tad winna mehß ſawuß karra rihtuß, kã plinteß, un ſohbinuß pee ſemmes nolift, un bes teem prohjam eet.

⁵⁾ Artillerija tohp wiſſi diſchgabbali kohpâ ſaukti. Kreewu Artillerija irr tik daudß, kã: Kreewu diſchgabbalu ſpehks.

Muhfu puffè, palbeew's Deewam, tiffai
desmits zilweki noschauti un fashauti.

Pirmais raksts irr sihmehts: General-Adjuta-
tants, Grahws Dihbitsch.

30tâ Meiju deenâ.

3.

Stahsti no Kreewu-tautas un walsts.

(Stattees Nr. 43.)

Ihwanam atlikke diwi dehli. Wezzakais, pirmais Weodors wahrda, bija wahjisch no meefas, un wehl wahjais no dwehseles, taphez nespheje weens pats waldbiht, un tehws jau bija nolizzis, lai trihs gudri bajahri tam par paligu buhtu. Bet pahf scheem pahri zehlehs Zara schwahgeris, Boris Gudunow, jo tas, Zara weenigs padohmneeks, lihds winna mirschanai bija tas ihstems Kreewu walddais. Lohiti gudris kungs, pateesi, bet nifna dwehsele! Winsch Sibirijas dehl daschu karru turreja, un Kreewu waldbischanu tur apstiproja; tanni laika tappe Tobolska pilfats (1505) buhwehts; winsch arri Sweedu karru laime iswedde; leelus muischneekus few par drauceem darrija, arraju-kalposchanu gruhtinadams, bet Tatari 1591 tomehr itin klahfu pee Moskawas atnahze un atkal klahdes papilnam darrija. Gudunowa waldbischana daudseem reebe, taphez arri augstakais basnijas-tehws weenreis pee Zara nahze luhgdams, lai tas jelle winnam tahdu leelu walku nelautu; bet nabbags metropolihst tappe nozeltis un zits winna weeta likts. Konstantinopoles patrijark's, Jeremijas, patlabban us Moskawu nahzis to Kreewu jaunu metropolihstu, Tjabu, par pirmu Kreewu Patrijarku 1589 eeswehtija. Zaur to nu notikke ka Kreewu basnijas-buhschana no sweschas usraudsischanas pagallam tappe atswabbinata, un Kreeweem faw's ihpats leels basnijas-wirfneeks jeb Patrijark's palikke, lihds leela Pehtera laikam. Labfirdigs Zars Weodors, 44 gaddus wezs, 1598 bes behrneem nomirre, un ta Ruhrika wihrazilts lihds ar to ismirre un nobeidsehs. Bet breefsmigam Ihwanam atlikke diwi dehli, kur

tab ohtrs palikke? Tas bija Dmitri wahrda no septitas Ihwana gaspaschas dsimmis. Tehws tam bij pilfatu schinkojis par mahjas-meetu, bet Boris Gudunow, sawa nifna padohma scho prinzi 1591 likke fleppen nonahweht, fluddinadams un Zaram eerunnadams, ka flimmiba mirris effoh. To bija tas darrijis, pats pehz frohni sibkodams. Kad nu neweens ihstems Kreewu dsimts prinzis wairs dsihws nebij, tad wajadseja, jaunu waldbineeku zaur iswehleschanu zelt. Bajahri, karra-basnijas-kungi un wiffadu kahrtu Kreewu eemahneeki Moskawa fanahze, un Boris Gudunowu par jaunu Zaru iswehlejahs; gan schis gudrineeks pa-preekseh likfahs passhepees, un frohni negrib-bohts, bet tomehr pehz galla us luhgschanu to peenehme, un par Zaru tappe. Waldbiht fapratte gan, jo winsch dauds gudras pawehleschanas islaide, un wiffadi par to gahdaja, ka Kreewi mahziba un spehta peeaugtu. Sibirijs pilfatus buhweja, pastu-buhschanu eezehle, ar raju kahrtu kohpe, 1600 wiffas nodohschanas tam gaddam atlaide, un zaur waldbischanas gahdu un dewigu firdi jau wisseem patihkams tappe. 1601 usgahje leels bads Kreewu-semnei, kurra lihds 500,000 zilweki nonihke. Ko darrija Zars Gudunow? Winsch iddeenas 15,000 Rublens dewe, lai nabbagi taptu ehdinati; pehz kad nauda jau sahze pectruhft, noxirke winsch bagga-teem to usbehrtu labbibu par puse turgu un nabbageem pawelti isdallija, leelzettu-laupitajus, kas no badda dsihsti meschds bij glahbuschees, ar karra-wihreem sawaldija; un ta tam itt nefas nebuhtu faitejis, kad tiffai nabbagu Dmitriju nebuhtu nogallinajis. Jau dascha flawa bij isgahjufi, Dmitri effus dsihws, bet us reisi pateesi weens Dmitri zehlehs, un ar Pohlu dischu kungu paligu 1604 ar karra-spehtu us Kreewu-semni atnahze. Tas bija wiltneeks, Grigor's Dtrepjew wahrda, kas no klohstera ismuzzis, Pohl's nobehge un wisseem pasluddinaja, winsch effus ihstais prinzis Dmitri, winsch nemas ne effus no flepkaweem kauts, bet zits sehns no gudreem Bajahreem winna weeta effoh nodohst tappis. Wiltneeks tappe tizzehst, un pee Pohleem atspaidu dabhuja, kurreem bija

fohlijs, Kreewus pee kattoliffas tizzibas pee-
 speest fo pats bija usnehmis. Zars eefahkumâ
 par wi. au dauds nebehdaja un arri kauschanâ
 pretti turrejahs, bet pamasihnam sahze Kreewi
 paschi tizzeht, ka Dmitri wehl pee dschwibas, zitti
 schaubijahs, zitti atkritte, un tâ Zars Boris
 Gudunow, jau pagallam ismissis gipti dsehre
 un 1605 pats sew nahwi darrija. Winna dehls,
 Weodors, tik 16 gaddus wezs no Patrijarka
 un bajahreem tappe par Zahru zelts, bet ne-
 weens tam wairs negribbeja klauflit; wissi breh-
 ze: Dmitri effoht ihstais Zara dehls, tam wai-
 jagoht waldbiht, un no jauna Weodora neween
 atkritte, bet to arri lihds ar mahiti zeetumâ wed-
 de, fur abbi, us Dmitrija pawehleschanu no-
 nahweti tappe. Ar skannu preeku wiltigs
 Dmitri nu Moskawâ eegahje, un ikweens,
 arri patti Ihwana atraitne to par Zaru atsinne.
 Weens Kasaku pulks pee Astrakana tobrihd arri
 leelijahs, ka ihsts trohna-mantineeks pee win-
 neem effoht, un Astrakanu islaupija; bet leekais
 Dmitri tomehr sahze waldbiht, un arri sawu
 bruhiti, Marinu wahrda, ta pascha Pohlu
 kunga meitu, kas tam eefahfoht bija palihdsejis,
 liffe Moskawâ atnahkt, to apnehme un eekroh-
 neja. Tê jau ne patikke Kreeweem, ka 4000
 Pohli bij lihds nahkusch, arri nepatikke, ka
 Zars wairak pee Kattoliffas, ne ka pee Kreewu
 tizzibas turrejahs, un ka winsch ir zittas lah-
 gas gan aplam un neapdohnigi, gan arri tih-
 schi winnu prahtam pretti darrija. Tapeh
 weens bajahrs, Knehs Waffils no Schu-
 jas, ar zitteem nemeerigeem prett winnu zeh-
 lahs; astonu stundu starpâ bij 2000 Pohli ap-
 kanti, pats leels Zars kauschanâ noschantz,
 winna gaspascha zeetumâ lifta, Zara pils istuf-
 schota, un atkal wiss fluffu, ka papreeksch.
 Trihs deenas pehz tappe Waffils, Ihwana
 dehls, no Schujas (schi wahrda peektais) par
 Zaru isfauktz; wiss schis nemeers notikke 1606
 gaddâ. Tas tschetrus gaddus nelaimê un dum-
 pi ween waldbija, jo laudis arween wehl tizzeja,
 ka ihsts Dmitri wehl fur dschwus effoht. Woi
 brihnuns, kad schurp turp wiltneeki raddahs,
 kas sew par to teizahs, un frohni gribbeja?
 Weenam pawiffam laimejahs, bet arridsan tik

ar Pohlu paligu. Tas laudis usmuffinaja,
 Zara farra-pulkus uswinneja, un Marina, fo
 winsch no zeetuma atswabbinaja, to par sawu
 laulatu draugu atsinne. 1608 speede Moskawu
 leels bads, un Zars wairs nesinnadams, ka
 glahbtees, Sweedu Kehnina luhdse, lai palihd-
 soht.

Sweedi arri, Pohlus atdsihdami lihds Mos-
 kawu nahze, bet winneem tomehr atkal bij ja-
 atkahp, jo Pohli spehziabâ auge, Smolensku
 panehme, un ar leelu farra-spehku Kreewu-
 semmê eegahje. No Zara Waffila wissi kungi
 nu atkritte; pats peespeests no waldischanas at-
 stahje 1610 un pehz Pohlds nomirre. Ja nu
 nebij jau behdu un dumpju papilnam bijuschas,
 tad taggadin ihsti zehlahs, jo pa trihs gaddeem,
 no 1610 lihds 1613 Kreewi bes taisna waldis-
 neeka palikke. Leeli kungi iswehleja Pohlu
 Kehnina dehlu par Zaru, un Pohli jo beest
 Kreewu semmê eewillkahs. Leekais Dmitri behdse,
 tappe atstahs un no weena Zatarâ nokautz;
 wehl pahrs tahdu paschu blehdneeku ahtru gallu
 dabbuja; bet Pohli sawu wahrdu pahrkahp-
 dami, bij Moskawâ eegahjusch. Winnu Keh-
 ninsch nelahwe dehlam, Kreewu-frohni sew us-
 likt, un Kreewus wehl niknakt speestin speede.
 1611 schee raudseja gan atkautes, bet Pohli
 Moskawu satedsinaja, fimts tuhstoschus Kree-
 wus ar sohbinu nokawe, un ittun breefnigi
 winnu semmê darbojahs. Tas atkal bija nelai-
 mes-gads. Marina sawu dehlu preekschzel-
 dama, to par Dmitriju teize un Plekawâ tur-
 rejahs. Nu zitti Kreewi gribbeja Sweedu prinzi
 par Zaru, un Sweedi Nowgorodu panehmusch
 arri jau us to faderrejahs, bet tam gaddam
 winnu Kehninsch mirre, un jannam Kehninan
 wairs nepatikke, Kreewu buhschanâ maifitees,
 kas allaschin wehl bes ihstena Kunga bija. Tad
 nu zehlehs diwi gohda wihri, weens flakte-
 ris un birgeris, Kusma Minin un weens
 Knehs un farra-wirfneeks Dmitri Po-
 scharski, wahrda. Tee nandu saluhdse, lau-
 dis sakrahje, un wisseem pilfateem gramatas
 islaide, un tohs taisnus, labbus Kreewus us-
 fauze, lai jette weenreis fastahtohs, Marinu un
 winnas besgohscha dehlu isdshitu, un Pohleem

pretti turretohs. Tas padohms gelbeja. Voscharskam leels kauschu pulks peekritte, tas divi kauschanas uswinneja, Pohlus no Moskawas isdsinne, jaun atnahkuschu Pohlus spehku arridsan pahrwarreja, un ruddeni 1612 ar leelu preeku wisseem pasluddinaja, ka Tehwu=semme nu effoht no wisseem eenaidneekeem istihrita, un nu wajagoht, ihstu Rungu zelt; lai tabehl wissi Moskawâ fanahktu, jaunu Zaru iswehleht. Tâ schee divi teizami wihri to brihd Kreewu semmes engeli bija, un wiinu bilbes, warrâ islectas, par muhschigu peeminneschanu Moskawâ kahdâ leelâ plazzi taggadin wehl redsamas. 1613 tappe pehzgallâ Mikails Romanow, 18 gadus wezs par Zaru iswehlehts un no wisseem weenprahctigi peenemts. Nu usgahje faule pehz beesas miglas; wiss nemeers bija pagallam, jo Marina behdse, un jo pehz fanemta, zeetumâ nomirre, wiinas wihrs tappe noteesahts, un no ta laika Romanowa zilts lihds scho baltu deenu pahr Kreeweem laime un gohdâ walbijusi.

(Turpmak wairak.)

Teefas fluddinafchanas.

Us pawehleschanu tahs Keiserifikas Majesteetes, ta Patwaldineeka wissas Kreewu Walsts u. t. j. pr. tohp no Sergemites pagasta teefas wissi tee, kam tairnas prassischanas no ta Sergemites fainneeka Kubla Ehrnesta buhtu, kurfch fawas mahjas, patz atdewis un par kurra mantu konkurse spreesta, aizinati, lai pee schihs teefas lihds 21nu Dezembera schi gabda peeteizahs. Sergemites pagasta teefa 23schâ Dtebera 1828.

(S. W.) ††† Pullefsch Kahl, pagasta wezzakais, (Nr. 40.) Friedrich Hildebrand, pagasta teefas ffrühweris.

* * *

Tanni 5tâ Dezembera deenâ f. g. puffsdeenâ pulfster 12, taps daschi, tam mohberneekam Schmidt un wiinu gaspashai peederrigi flappi, lahdes un krehfli, arridsan zittas gultudrahnas eefsch uhtropes tam wairakfosseltajam eefsch Salkasmuischas pahrdohsti, tas teem pitezejeem par siinu dohts tohp.

Salkasmuischas pagasta teefa tanni 15tâ Nowembera 1828.

(T. S. W.) ††† Kristap Smilgain, pagasta wezzakais.

(Nr. 113.) H. Helms, pagasta teefas ffrühweris.

Naudas, labbibas un prezzu tirgus us plazzi. Rihgê tanni 19tâ Nowembera 1828.

	Sudraba			Sudraba	
	Rb.	Rp.		Rb.	Rp.
3 rubli 73 kap. papihru naudas gelbeja	1	—	1 pohds lannepu tappe maksahts ar	1	—
5 — papihru naudas	1	34	1 — linnu labbakas furtes — —	1	50
1 jauns dahlderis	1	32	1 — — flittakas furtes — —	1	—
1 puhrs rudsu tappe maksahts ar	1	20	1 — tabaka — —	—	75
1 — kweeschu — —	2	50	1 — dselses — —	—	70
1 — meeschu — —	1	—	1 — sweesta — —	2	—
1 — neeschu = putrainnu — —	1	40	1 muzzâ silku, preechu muzzâ — —	5	—
1 — ausu — —	—	75	1 — — wihfschnu muzzâ — —	5	25
1 — kweeschu = miltu — —	3	50	1 — farkanas sahlis — —	5	75
1 — bihdeletu rudsu = miltu — —	1	60	1 — rupjas leddainas sahlis — —	5	—
1 — rupju rudsu = miltu — —	1	5	1 — rupjas baltas sahlis — —	4	—
1 — firnu — —	1	20	1 — smalkas sahlis — —	4	—
1 — linnu = sehklas — —	3	—	50 graschi irr warra jeb papihres rublis un		
1 — kannepu = sehklas — —	—	80	warra nauda stahw ar papihres naudu weenâ		
1 — fimmennu — —	1	50	maksâ.		

3 st zu drucken erlaubt.

Im Namen der Civiloberverwaltung der Ostseeprovinzen: J. D. Braunschweig, Censor.